

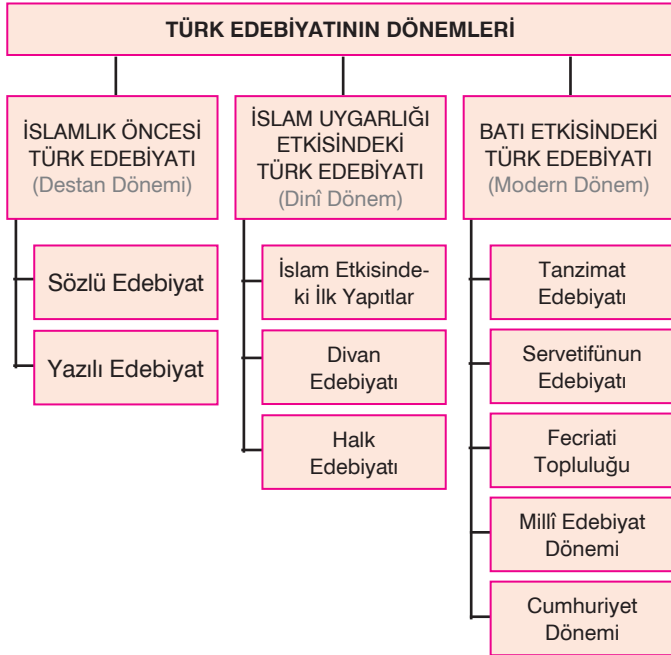
4. BASAMAK



TÜRK EDEBİYATININ DÖNEMLERİ

Türkler tarih içinde bozkır, İslam ve Batı medeniyetleri olmak üzere üç farklı medeniyet dairesinde yaşar. Bu üç medeniyet dairesi Destan Dönemi, Dinî Dönem ve Modern Dönem olmak üzere üç ayrı edebî dönemi ortaya çıkarır.

Destan Dönemi'nde kavmî özellikler, Dinî Dönem'de İslamiyet etrafında oluşan medeniyet, Modern Dönem'de ise aklın ve bireyin dünya ile ilişkisi belirleyici olur.



İSLAMLIK ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI

Türklerin başlangıçtan İslam'ı kabul ettikleri 10. yüzyıla kadarki edebiyatlarıdır. İslam öncesi döneme, "Destan Dönemi" de denir. Bu döneme Destan Dönemi denmesinin sebebi, destanların ortaya çıktığı zaman dilimini kapsamasıdır.

İslam öncesi dönemde ırka özgü özellikler hayata egemendir. Dolayısıyla İslamıktan önceki Türk edebiyatında da kavmi nitelikler ağır basar.

İslamıktan önceki Türk edebiyatı Sözlü Dönem ve Yazılı Dönem olmak üzere kendi arasında ikiye ayrılır.

SÖZLÜ DÖNEM EDEBİYATI

Türklerin yazıyı kullanmadıkları dönemlerdeki edebiyatlarıdır. Tarihin karanlık dönemlerinden yazılı eserlerin verildiği Göktürkler Dönemi'ne kadar sürer.

Genel özellikleri:

- Edebî ürünler sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktarılır.
- Destanlar şiir şeklinde söylenir.
- Avcı ve göçebe toplumun dinsel törenlerinden doğar.
- Şiirde koşuk, sagu gibi türler ortaya çıkar.
- Sav denen atasözleri oluşur.
- Yabancı dillerin etkisi yok denecek kadar azdır.
- Doğa, aşk, kahramanlık, yiğitlik ve ölüm temaları işlenir.
- Ürünler anonimdir.
- Destanlar ve şiirler kopuz eşliğinde söylenir.
- Kam, baksı, ozan, oyun, şaman denen sanatçılar vardır.

Best Bilgi

Sözlü Dönem ile ilgili bazı kavramlar:

Tören: Anma, kutlama, evlenme, ölüm gibi sebeplerle yapılan toplantı, merasim.

Şölen: Eski Türklerin sevinç ve mutluluk verici olayları kutlamak için düzenledikleri oyunlu ve ezgili şenlik.

Sığır: Eski Türklerin ezgiler ve oyunlar eşliğinde topluca çıktıkları sürecek avı.

Yuğ: Eski Türklerde sevilen ve sayılan kişilerin ölümünden sonra düzenlenen cenaze töreni.

Şaman (baksı, kam, ozan, oyun): Eski Türklerde şiir söyleyen, toplumda yargıç, doktor, büyücü, müzisyen, din adamı ve şair olarak bilinen kişi.

Kopuz: Eski Türklerde günümüzdeki bağlamanın atası olan bir müzik aleti.

SÖZLÜ DÖNEM ŞİİRİ

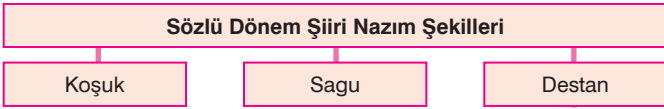
Türkler İslam öncesi dönemde göçebe bir yaşam sürer. Bu yaşama biçimi bozkır kültürünü doğurur. Bozkır kültüründe şölen, sığır, yuğ adı verilen törenlerde ozanlar (kam, baksı, şaman, oyun) tarafından kopuz eşliğinde doğaçlama şiirler söyler. Sözlü Dönem şiiri bu yaşama biçiminin ürünüdür.

Genel özellikleri:

- 📖 Söyleyeni belli değildir.
- 📖 Söyleyenlere “ozan, kam, baksı, şaman, oyun” denir.
- 📖 Kopuz eşliğinde ve ezgiyle söylenir.
- 📖 Millî ölçü olan hece ölçüsü kullanılır.
- 📖 Dörtlük nazım birimiyle oluşturulur.
- 📖 Daha çok, “tabiat, aşk, ölüm ve yiğitlik” temaları işlenir.

Sözlü Dönem Şiiri Nazım Şekilleri

Sözlü Dönem’de şiir ve destana dayalı bir edebiyat gelişir. Destanlar da şiir şeklinde söylenir. Bu dönemde bütünüyle millî ve yerel nazım şekilleri kullanılır.



Koşuk: İslam öncesi dönemde tören, ziyafet, zafer kutlaması gibi gerekçelerle düzenlenen törenlerde kopuz eşliğinde söylenen çoklukla aşk, doğa ve yiğitlik konularını işleyen şiirlerdir.

- 📖 Yiğitlik, aşk, doğa temaları işlenir.
- 📖 Dörtlük nazım birimi kullanılır.
- 📖 Genelde 7’li hece ölçüsüyle oluşturulur.
- 📖 Genellikle yarım uyak ve redif kullanılır.
- 📖 Uyak düzeni “aaab, cccb, dddb...” şeklindedir.
- 📖 Halk şiirindeki “koşma”, divan şiirindeki “gazel” ile benzeşir.

<i>Yay yarupan ergüzi</i>	<i>(Bahar geldi</i>
<i>Aktı akın munduzı</i>	<i>Kar suları seller gibi aktı</i>
<i>Toğdu yaruk yılduzı</i>	<i>Tan yıldızı da doğdu</i>
<i>Tıngla sözüm külgüsüz</i>	<i>Sözümü gülmeden dinle)</i>

Sagu: Yuğ adı verilen cenaze törenlerinde ozanlar tarafından kopuz eşliğinde söylenen ve ölen kişinin iyiliklerinden, yaptığı çalışmalardan, kahramanlıklarından, ölümünden duyulan üzüntüden söz eden şiirlerdir.

- 📖 Cenaze törenlerinde kopuz ile söylenir.
- 📖 Ölen kişinin yiğitliği, mertliği, iyilikleri anlatılır.
- 📖 Biçimsel özellikleri koşuk ile aynıdır.
- 📖 Halk şiirindeki “ağıt”, divan şiirindeki “mersiye” ile benzeşir.

<i>Alp Er Tonga öldi mü</i>	<i>(Alp Er Tunga öldü mü</i>
<i>Issız acun kaldı mu</i>	<i>Kötü, dünya kaldı mı</i>
<i>Ödleک öçin aldı mu</i>	<i>Zaman öcün aldı mı</i>
<i>Emdi yürek yırtılır</i>	<i>Şimdi yürek yırtılır)</i>

DESTANLAR

Doğal afet, savaş, göç gibi toplumu etkileyen önemli olayları konu edinen uzun şiirlerdir. Sözlü Dönem destanları sonradan yazıya geçirilmiştir. Bu yüzden biçimsel açıdan orijinalliğini yitirmiş, günümüze düzyazı şeklinde ulaşmıştır. Sözlü kültür ürünü oldukları ve yazıya geç geçirilmedikleri için, destanların tamamı konusunda bilgimiz sınırlıdır.

Türk destanları, İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası diye ikiye ayrılır.

İslamıktan Önceki Türk Destanları

İslamiyet öncesi Türk destanları arasında şunları sayabiliriz: Yaradılış Destanı, Alp Er Tunga Destanı, Şu Destanı, Oğuz Kağan Destanı, Bozkurt Destanı, Ergenekon Destanı, Türeyiş Destanı, Atilla Destanı, Göç Destanı.

Altay-Yakut Destanları:

Yaratılış Destanı: Evrenin yaratılışını, iyilik ve kötülüğün kaynaklarını, evrendeki düzeni konu edinen bir destandır. Altay Türklerine aittir. Türklerin en eski destanıdır. Türk mitolojisi, düşüncesi ve inancı bakımından önemli izler taşır.

Saka Destanları:

Alp Er Tunga Destanı: Türklerin, Yaradılış Destanı’ndan sonra bilinen en eski destanıdır. Alp Er Tunga MÖ VII. yüzyılda yaşamış bir Saka hükümdarıdır. Türk-İran savaşlarında ün kazanmış, İran hükümdarı Keyhüsrev tarafından hile ile öldürülmüştür. Mİlattan önceki Türk-İran savaşlarını anlatan bu destanın hacimli ve zengin parçaları Firdevsi’nin Şahnâme’sinde bulunmaktadır.

YAZILI DÖNEM EDEBİYATI

Türklerin en eski yazılı ürünleri 6. yüzyıldaki *Yenisey Yazıtları*'dır. Ancak bu yazılar çoklukla mezar taşlarında yer alır. En uzunları 5-10 satırı geçmez. Bütünsellik oluşturmaz. Bu yüzden *Yenisey Yazıtları* belge niteliği taşımaz.

Türk tarihinin ve edebiyatının ilk yazılı yapıtları *Göktürk Yazıtları* (*Orhun Âbideleri*) kabul edilir. Bu yazıtlar, Göktürk alfabesiyle yazılmıştır. Göktürk alfabesi, Türklerin ilk alfabesidir.

Türkler tarih içinde sırasıyla Göktürk, Uygur, Arap ve Latin alfabelerini kullanır. 20. yüzyılda Sovyetler Birliği içinde yer alan bazı Türk ülkeleri Kiril alfabesini de kullanmıştır. Bu alfabe bazı Türk ülkelerinde hâlâ kullanılmaktadır.



YENİSEY YAZITLARI

Yenisey Yazıtları, Sibirya'nın güney bölgesinde yer alır. Bunların sayısı 200'e yakındır.

- Abakan ve Tuva'da bulunur.
- Mezar taşlarında yer alır.
- Birkaç kelimelik veya 5 -10 satırlıktır.
- Yalın bir dili vardır.
- Ölen kişinin biyografisi anlatılır.
- İçten bir anlatımı vardır.
- Türk tarihini, yaşama biçimini, kültürünü yansıtır.

ORHUN ABİDELERİ (GÖKTÜRK YAZITLARI)

680/682'de İltiş Kutlug Kağan, II. Göktürk Devleti'ni kurar. 716'da devlet yönetimi İltiş Kutlug Kağan'ın oğlu Bilge Kağan'a geçer. Bilge Kağan'ın kardeşi Kül Tigin, ordu komutanı; Bilge Kağan'ın kayınpederi Tonyukuk ise başvezir olur.

Göktürk Yazıtları, bu devletin üst yönetimine ait mezar taşlarından oluşur. Orta Moğolistan'da Koça-Çaydam Gölü dolayında Orhon Irmağı'nın eski yatağı yakınında bulunduğu için bu adla anılmaktadır.

Yazıtları bilim dünyasına ilk defa Philipp Johann von Strahlenberg tanıtmıştır. 1825'te Jean Pierre Abel Remusat bütün yazıtların Türklerin eski topraklarında olduğunu ortaya koymuştur.

1889'da Rus tarihçi Yardintsev Kül Tigin ve Bilge Kağan yazıtlarını bilim dünyasına sunmuştur. Tonyukuk Yazıtı, 1897'de Klementz tarafından bulunmuştur. 1893'te Wilhelm Thomsen, 38 harfli alfabeyi çözerek yazıtları okumayı başarmıştır.

Yazıtlarının söz varlığı üçte biri soyut kavramlar olmak üzere 900 kadar kelimededen oluşmaktadır. Yazıtlardaki ikilemeler, yakın anlamlı ve eş anlamlı kelimeler, benzetmeler, mecazlar, karşıt kavramlar, deyimler ve tasvirler dağarcığı zengin bir edebî dilin varlığını düşündürmektedir.

Genel özellikleri:

- Moğolistan sınırları içinde yer alır.
- Doğu Göktürklerin tarihine ışık tutar.
- Türk dilinin ve Türk edebiyatının ilk yazılı belgeleridir.
- Anı, hitabet, siyasetname ve tarih türlerinin ilk örnekleridir.
- "Türk" kelimesi ile "Türk Milleti" sözünün geçtiği ilk kaynaktır.
- Gelişmiş, sanatlı bir dili vardır.
- Dil, yabancı etkilerden uzak ve yalındır.
- Yazarı Yolluğ Tigin'dir.



VEZİR TONYUKUK

- 7. yüzyılın ikinci yarısı ile 8. yüzyılın başında yaşar.
- Büyük bir devlet adamı ve siyasetçidir.

Tonyukuk Yazıtı

- Göktürk Yazıtları*'nın ilkidir.
- 720-725 yılları arasında dikilir.

- 📖 Dört yönlü iki taştan oluşur.
- 📖 İhtiyarlığında Tonyukuk kendisi diktirir.
- 📖 Metin Tonyukuk'a aittir.
- 📖 Göktürk tarihi ve Çin esareti dönemi anlatılır.
- 📖 Tonyukuk'un mücadelelerinden söz edilir.
- 📖 Ciddi bir üslubu, yalın bir dili vardır.

KÜL TİGİN

- 📖 8. yüzyılda yaşar.
- 📖 Bilge Kağan'ın kardeşidir.

Kül Tigin Yazıtı

- 📖 Bilge Kağan tarafından 732'de diktirilir.
- 📖 Moğolistan'da Orhun Nehri yakınlarında bulunur.
- 📖 Kaplumbağa kabartmalı bir zemin üzerinde yer alır.
- 📖 Batı yüzü Çince, diğer üç yüzü Türkçedir.
- 📖 Yolluğ Tigin tarafından kazıma tekniğiyle yazılır.
- 📖 Göktürk tarihi, Bilge Kağan'ın ağzından anlatılır.
- 📖 Kül Tigin'in kahramanlıklarından söz edilir.

BİLGE KAĞAN

- 📖 8. yüzyılda yaşar.
- 📖 Devletin Kurucusu İltiş Kutlug Kağan'ın oğludur.

Bilge Kağan Yazıtı

- 📖 Oğlu Tenri Tigin tarafından 735'te dikilir.
- 📖 Dört yüzlü bir mezar taşı niteliğindedir.
- 📖 Batı yüzü Çince, diğer üç yüzü Türkçedir.
- 📖 Yolluğ Tigin tarafından kazıma tekniğiyle yazılır.
- 📖 Kaplumbağa kabartmalı bir zemin üzerinde yer alır.
- 📖 Anlatım, Bilge Kağan ağzından yapılır.
- 📖 Bilge Kağan'ın sözleri aktarılır.
- 📖 Devletin nasıl büyüdüğü anlatılır.
- 📖 Kimi bölümleri *Kül Tigin Yazıtı* ile aynıdır.

UYGUR METİNLERİ

744'te II. Köktürk Devleti yıkılır. Yerine Uygur Devleti (744-840) kurulur. Bu Kağanlığın merkezi Orhun Nehri kenarında yer alan Karabalgasun'dur. Uygur Devleti'nin üçüncü hükümdarı Böğü Kağan 762'de Mani dinini kabul eder. Maniheizm, Uygurlar arasında kısa sürede yayılır.

Uygurlar, geç dönem Soğd alfabesi diye adlandırılan Soğdların işlek el yazısından harf eklemeleri, birleştirmeler gibi ufak değişikliklerle Uygur alfabesini geliştirir. Uygur alfabesi, 14 harften oluşur. Bunların temeli de dört beş harfe dayalıdır. Diğer harfler, bu dört beş harften türetilmiştir. Uygur alfabesi, Turfan ve çevresinde 15. yüzyıla kadar kullanılır, sonra yerini Arap alfabesine bırakır.

Günümüze kadar gelen en eski Türk şiiri örnekleri, Maniheizm ve Budist Uygur kültür çevrelerinde oluşan yapıtlardır. Bu yapıtlardan Uygurların kâğıda kitap basmayı bildiği anlaşılmaktadır.

Uygur metinlerinin bir kısmı da Soğdcadan ve Fars dillerinden yapılan çevirilerden oluşur. Bunlar arasında manzum dua ve ilahilerle din dışı sayılabilecek bir aşk şiiri de vardır.

Türk edebiyatında adları bilinen ilk şairler (ozanlar):

Aprınçur Tigin, Kül Tarkan, Singku Seli Tutung, Ki-Ki, Piratyaya-Şiri, Asıg Tutung, Çısuva Tutung, Kalım Keyşi.

Altun Yaruk: "Altın Işık" anlamındadır. 10. yüzyılda Singku Seli Tutung tarafından Çince'den Uygurcaya çevrilen bir yapıttır. Bu yapıtta Budizm'in felsefesi, ilkeleri ve Buda'nın menkıbeleri anlatılır. Yapıt "Şehzade ile Aç Pars Hikâyesi, Çeştani Beğ Hikâyesi, Dantipali Beğ Hikâyesi" gibi hikâyelerden oluşur. Bu hikâyelerde lirik anlatımı olan şiirler de yer alır. Bu şiirler ağıt niteliğindedir.

Sekiz Yükmek: "Sekiz Işık Demeti" anlamındadır. Çince'den çevrilen bir eserdir. Uygurlar arasında yayılmış olan Budizm dini öğretisi, düşünce veya inancını başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacı ile yazılmış bir yapıttır. Kolaylıkla uygulanabilir bazı bilgileri içerir. Kısa cümleleri, içten anlatımı ve zengin söz varlığıyla dikkati çeker.

Kalyanamkara ve Papamkara: "İyi Düşünceli Şehzade ile Kötü Düşünceli Şehzade" anlamındadır. Aslı Sanskritçe olup 10. yüzyılda Uygurcaya çevrilir. Olaylar çok akıcı bir dille anlatılır. Yer yer görülen tasvirler kısadır. Karşılıklı konuşmalara dayalı bölümleri vardır.

İrk Bitig: "Fal Kitabı" anlamına gelir. 9. yüzyılda Orhun alfabesi ile kâğıda yazılmış eserlerdendir. Esas olarak bir tür öğüt, nasihat kitabıdır. Kitabın adı 101. sayfada İrk Bitig olarak geçer.

**NEF'İ**

- 📖 16. yüzyılın sonu ile 17. yüzyılın başında yaşar.
- 📖 Divan şiirinin en büyük kaside ve hiciv şairidir.
- 📖 Hicivleri yüzünden IV. Murat'ın emriyle öldürülür.

Yapıtları

Şiir: Türkçe Divan, Farsça Divan

Hiciv: Siham-ı Kaza

Siham- Kaza: Divan şiirinde gerek gazellerinde gerekse kasidelerinde çok başarılı olan Nef'î'nin genel olarak başarılı bulunmayan, üslubu kabul görmemiş, ahlaki yönden ağır ifadelerin yer aldığı eleştirel nitelikteki eseridir. Şair bu eserinde bazı devlet adamları ve şairlere ağır hicivlerde bulunmuştur.

**NABİ**

- 📖 17. yüzyılın ortalarında doğar, 18. yüzyılın başında ölür.
- 📖 Didaktik şiirin ustalarındandır.
- 📖 "Nabi ekolü" olarak bilinen "Hikemi Tarz"ın kurucusudur.

Yapıtları

Şiir: Türkçe Divan, Farsça Divan

Mesnevi: Hayriyye, Hayrabat

Seyahatname: Tuhfetü'l-Harameyn

Diğer yapıtları: Surname, Münşeât, Fetihname-i Kamanîçe, Zeyl-i Siyer-i Veysî, Terceme-i Hadis-i Erbain

Hayriyye: Nâbî'nin oğlu Ebu'l-Hayr Mehmet Çelebi için yazdığı *Hayriyye*, nasihatnâme türünün edebiyatımızdaki en tanınmış örneğidir. Nâbî, *Hayriyye*'nin yazılış sebebini şöyle açıklamaktadır: "Sen âlim bir ailenin çocuğusun. Sende kötü huylardan eser yoktur. Bende olan bütün özellikler, güzellikler sende de vardır. Sende edep ve görgü yaratılıştandır. Babanın nefesi evlat üzerinde etkilidir. Kulağına küpe olsun diye gönül madeninden çıkardığım incileri nazım ipliğine dizdim."

Hayrabat: Nâbî'nin Feridüddin Attar'ın *İlahiname* adlı eserindeki bir hikâyesinden (Fahreddin Cürcani ve padişahın kölesi adlı hikâye) hareketle Halep'te yazdığı mesnevidir. *Hayrâbâd*, birçok mesnevinin aksine güzel bir şekilde sona ermesi ve içindeki olayların zenginliğiyle mesnevi edebiyatında özel yere sahiptir.

**NEVİZADE ATAYİ**

- 📖 16. yüzyılın sonu ile 17. yüzyılın başında yaşar.
- 📖 Şiirlerinde süslü ve sanatlı bir dil kullanır.
- 📖 İstanbul'u ve halkın yaşayışını yansıtır.
- 📖 Hamse sahibidir.

Yapıtları

Şiir: Divan

Mesnevi (hamse): Sakiname, Nefhatü'l-Ezhar, Sohbetü'l-Ebkâr, Heft-hân, Hilyetü'l-Efkâr

**NEŞATİ**

- 📖 17. yüzyıl sanatçılarındandır.
- 📖 Sade bir dili, zarif bir üslubu vardır.
- 📖 Sebki-Hindi akımının temsilcilerindendir.

Yapıtları

Şiir: Divan

Şehrengiz: Edirne Şehrengizi

Hilye: Hilye-i Enbiya

**NEDİM**

- 📖 17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyılın başında yaşar.
- 📖 Zevk ve eğlence şairi olup dinî konulara girmez.
- 📖 Mahallîleşme akımının (Nedimane gazel tarzı) öncüsüdür.
- 📖 Hece ölçüsüyle yazılmış türküsü vardır.
- 📖 Sade bir İstanbul Türkçesiyle şiirler yazar.

Yapıtları

Divan, Sahaifü'l-Ahbar, Aynî Tarihi (çeviri), Nigârname (mektup)

**ŞEYH GALİP**

- 📖 18. yüzyıl sanatçılarından.
- 📖 Divan edebiyatının son büyük temsilcisidir.
- 📖 Heceyle yazdığı bir şarkısı vardır.
- 📖 Sebki-Hindi akımının etkisinde kalır.

Yapıtları

Şiir: Divan **Mesnevi:** Hüsn ü Aşk

Hüsn ü Aşk: Eser, tasavvufi bir aşk mesnevisidir. Arapların Beni Muhabbet kabilesindeki iki gencin, Hüsn ile Aşk'ın ilahi aşka giden sevgileri sembolik bir dille anlatılır. Eserde bütün kişi ve yer adları tasavvufi birer semboldür. Hüsn hüsn-i mutlak (Allah), Aşk sâlik, derviş, Benî Mahabbet tarikat, Mekteb-i Edeb dergâh, Molla-yı Cünûn müşşid, Sühan kâmil müşşid, Gayret mücâhede, İsmet ihlâs, Kalp Kalesi gönül, Hûşrübâ nefistir. Eser ilâhî aşka erişebilmenin, Aşk'ın Hüsn'e kavuşmasının güçlüğünü belirtmek amacıyla kaleme alınmıştır.

DİVAN EDEBİYATI NESİRCİLERİ

- 📖 **15. yüzyıl:** Sinan Paşa, Mercimek Ahmet
- 📖 **16. yüzyıl:** Sehi Bey, Lamiî Çelebi, Âşık Çelebi, Latifi, Seydi Ali Reis, Piri Reis, Babürşah
- 📖 **17. yüzyıl:** Veysi, Nergisi, Evliya Çelebi, Kâtip Çelebi, Naima
- 📖 **18. yüzyıl:** Yirmisekiz Mehmet Çelebi
- 📖 **19. yüzyıl:** Mütercim Asım, Ahmet Cevdet Paşa

 SİNAN PAŞA (15. Yüzyıl)	<ul style="list-style-type: none"> 📖 Tursun Bey ile süslü nesrin öncüsüdür. 📖 <i>Tazarrunâme</i> adlı yapıtı süslü nesrin en başarılı örneğidir.
 MERCİMEK AHMET (15. Yüzyıl)	<ul style="list-style-type: none"> 📖 Yazı dilini konuşma diline yaklaştırır. 📖 Farsçadan çevirdiği <i>Kabusname</i>, "sade nesrin" en güzel örneklerindedir.
 VEYSİ (17. Yüzyıl)	<ul style="list-style-type: none"> 📖 Süslü nesrin en önemli temsilcilerindedir. 📖 Yapıtları arasında <i>Siyer-i Veysî</i>, <i>Hâbname</i>, <i>Tevbename</i>, <i>Münşeât</i>, <i>Divan</i> sayılabilir.

 SEHİ BEY (16. Yüzyıl)	<ul style="list-style-type: none"> 📖 Anadolu sahasındaki ilk tezkire olan <i>Heşt Behişt</i>'i yazar. 📖 <i>Heşt Behişt</i>, orta nesrin en güzel örneklerindedir.
 LAMİİ ÇELEBİ (16. Yüzyıl)	<ul style="list-style-type: none"> 📖 <i>Nefehatü'l-Üns</i>, <i>İbretname</i>, <i>Münazara-i Bahar</i> adlı tezkireleri yazar. 📖 <i>Şehrengiz-i Bursa</i> adlı şehrengizi vardır. 📖 <i>Divan</i> sahibidir. 📖 Hamsesi <i>Salaman u Absal</i>, <i>Şem ü Pervane</i>, <i>Guy u Çevgan</i>, <i>Ferhad u Şirin</i>, <i>Vis ü Ramin</i>, <i>Vamık u Azra</i>, <i>Heft Peyker</i> adlı mesnevilerden oluşur.
 SEYDİ ALİ REİS (16. Yüzyıl)	<ul style="list-style-type: none"> 📖 Kaptan-ı deryalık (donanma komutanlığı) da yapar. 📖 Gezi yazısı türünün ilk örneklerinden <i>Mir'atü'l-Memalik</i>'i yazar.
 BABÜRŞAH (16. Yüzyıl)	<ul style="list-style-type: none"> 📖 Babür Devleti'nin (1526-1858) kurucusudur. 📖 <i>Babürname</i> adlı yapıtı anı ve gezi yazısı türünün ilk örneklerindedir.
 VEYSİ (17. Yüzyıl)	<ul style="list-style-type: none"> 📖 Süslü nesrin en önemli temsilcilerindedir. 📖 Yapıtları arasında <i>Siyer-i Veysî</i>, <i>Hâbname</i>, <i>Tevbename</i>, <i>Münşeât</i>, <i>Divan</i> sayılabilir.
 NERGİSİ (17. Yüzyıl)	<ul style="list-style-type: none"> 📖 Süslü nesrin en önemli temsilcilerindedir ve ilk mensur hamseyi yazar. 📖 Hamsesi <i>Nihalistan</i>, <i>İksir-i Saadet</i>, <i>Meşakkü'l-Uşşak</i>, <i>Kanunü'r-Reşat</i>, <i>Gazavat-ı Müslime</i> adlı mesnevilerden oluşur. 📖 Diğer yapıtları <i>Horosname</i>, <i>Münşeât</i>'tir.
 KÂTİP ÇELEBİ (17. Yüzyıl)	<ul style="list-style-type: none"> 📖 Yapıtları arasında <i>Keşfü'z-Zünun</i>, <i>Cihannüma</i>, <i>Fezleke</i>, <i>Takvimü't-Tevarih</i>, <i>Tuhfetü'l-Kibar</i>, <i>Tuhfetü'l-Ahyar</i> sayılabilir. 📖 Yapıtları sade ve orta nesir niteliğindedir.
 EVLİYA ÇELEBİ (17. Yüzyıl)	<ul style="list-style-type: none"> 📖 <i>Seyahatname</i> adlı 10 ciltlik gezi yapıtı türünün şaheseridir. 📖 Yapıtı Türk tarihi ve kültürü açısından da çok önemlidir.
 NAİMA (17. Yüzyıl)	<ul style="list-style-type: none"> 📖 Osmanlının ilk resmi tarihçisidir. 📖 Tarihçilik ve tarih yazımı anlayışına yenilikler getirir. 📖 <i>Tarih-i Naima</i> adlı yapıtı vardır.

3. BASAMAK



SÖZ SANATLARI (EDEBÎ SANATLAR)

Söz sanatları şiirde anlatılmak istenen duygu, düşünce veya hayali, sözcüklerin düz anlamlarının dışına çıkarak ifade etmeye denir. Söz sanatları anlatıma zenginlik katmak, anlatımın etkisini artırmak, tekdüzeliğini kırmak veya özlü bir anlatım gerçekleştirmek için kullanılır. Özellikle Divan edebiyatında söz söylemek bir hüner olarak görüldüğünden sanatlı söyleyişe önem verilmiştir. Söz sanatların bilmeden kimi zaman şiiri anlamak bile pek mümkün olmaz.

Söz sanatlarının çoğu nazımda da nesirde de kullanılır. Bunun yanında sadece nazımda ya da sadece nesirde kullanılan söz sanatları da vardır.

MECAZİMÜRSEL (AD AKTARMASI)

Benzetme amacı güdülmeksizin bir sözün başka bir söz yerine kullanılmasıdır.

Mecazımürselde, sözcüğün kendi anlamı dışında kullanıldığını gösteren bir işaret vardır. Bu işaretler değişik anlam ilişkileriyle kendini gösterir.

Mecazımürseldeki anlam ilişkileri:

Parça - bütün ilişkisi: Bu tür aktarmalarda parça söylenir, o parçanın ait olduğu bütün çağrıştırılır.

Kan tükürsün adını candan anan dudaklar

Sana benim gözümle bakan gözler kör olsun

Bu dizelerde insanın bir organı olan “dudaklar” ve “gözler” söylenmiş, ancak o dudaklara ve gözlere sahip olan kişiler çağrıştırılmıştır.

İç - dış ilişkisi: Bu tür aktarmalarda varlığın dışı söylenir içinkiler çağrıştırılır.

Bizden evvel buraya inen üç dört arkadaş

Kurmuştlar tutuşan ocağa karşı bağdaş.

Bu dizelerde “tutuşan ocağa” derken ocağın kendisi değil, içindeki odunlar çağrıştırılmıştır.

Yer - insan ilişkisi: Bu tür aktarmalarda bir mekân söylenir, o mekânda yaşayan insanlar çağrıştırılır.

Hayattan canlı ölüm, gınahtan baskın rahmet;

Beyoğlu tepinirken ağlar Karacaahmet..

dizelerinde geçen “Beyoğlu” ve “Karacaahmet” aslında semt isimleridir, ancak dizelerde o semtte yaşayan kişiler çağrıştırılmıştır.

Sanatçı - yapıt ilişkisi: Bu tür aktarmalarda ya eser söylenir yazarı çağrıştırılır ya da yazar söylenir eseri çağrıştırılır.

Zihnim bu şehirden, bu devirden çok uzakta,

Tanbûri Cemil Bey çalıyor eski plakta

Bu dizelerde geçen Tamburi Cemil Bey bir bestekârdır, ancak plakta çalan bestekârın kendisi değil bestelediği eserdir.

Yön - ülke ilişkisi: Bu tür aktarmalarda yön söylenir, o yönde bulunan ülkeler, milletler çağrıştırılır.

Garb'ın efkârını mâl etmeli Şark'ın beyni

Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan; yani

Bu dizelerde yön ismi olan “garp” ve “şark” sözcükleri söylenmiş ancak oralarda yaşayan milletler, medeniyetler çağrıştırılmıştır.

Nitelik - varlık ilişkisi: Bu tür aktarmalarda bir nitelik söylenir, o niteliğe sahip olan eşya ya da kişi çağrıştırılır.

İnce giyerim ince

Pembe yakışır gence

Bu dizelerde “ince” sözcüğü bir niteliktir, bu sözle ince olan giysiler, elbiseler çağrıştırılmaktadır.

Nicelik - varlık ilişkisi: Bu tür aktarmalarda varlığın sayısal değeri söylenir varlık çağrıştırılır.

Beşe versem almazsın

Üçe versem doymazsın

Kanaat nedir desem

Beni adam saymazsın

Bu dizelerde geçen “üç” ve “beş” sayı isimleridir ancak bu sayılar söylenerek parasal değer çağrıştırılmıştır.



Örnek - 5

İnsana her iki dünyada saadete ermek için takip edilecek yolu göstermek amacıyla kaleme alınmış bir eserdir. Kuru bir öğüt kitabı değil, insan hayatının anlamını analiz ederek onun toplum ve dolayısıyla devlet içindeki görevlerini belirleyen bir yaşam felsefesi sistemidir. Yazar, birbirine çok sıkı bağlarla bağlı bulunan birey, toplum ve devlet hayatının ideal bir biçimde düzenlenmesinde gerekli olanları dört sembolik kahramanın konuşmalarıyla anlatmıştır.

Bu parçada sözü edilen eser aşağıdakilerden hangisidir?

- A) *Divan-ı Hikmet* B) *Atabetü'l-Hakayık*
C) *Kutadgu Bilig* D) *Altun Yaruk*
E) *Divanü Lügati't-Türk*

Çözüm

Örnek - 6

- I. Araplara Türkçeyi öğretmek için hazırlanmış bir eserdir.
- II. Manzum olarak yazılmıştır.
- III. Köktürkçenin yazılı ilk ürünü olarak kabul edilmektedir.
- IV. Türk dilinin yazılı ilk sözlüğüdür.
- V. İslam öncesi döneme ait şiir örnekleri içermektedir.

***Divanü Lügati't-Türk* ile ilgili olarak yukarıda verilen bilgilerden hangileri yanlıştır?**

- A) I ve II B) I ve IV C) II ve III
D) III ve V E) IV ve V

Çözüm

Örnek - 7

Türklerin İslam dinini kabul etmelerinin ardından yaşamlarındaki değişiklik edebiyatta da görülmeye başlanmıştır. Arapça ve Farsça sözcükler edebiyatta kendini yavaş yavaş göstermiştir. Bu dönemde Yusuf Has Hacıp, Kaşgarlı Mahmut, Ahmet Yesevi, Edip Ahmet gibi sanatçılar, "ilk eserler" adı da verilen geçiş dönemi metinlerini İslam dininin etkilerini taşıyan dil ile ortaya koymuşlardır.

Aşağıdaki eserlerden hangisi, bu parçada sözü edilen sanatçılara ait değildir?

- A) *Kutadgu Bilig*
B) *Altun Yaruk*
C) *Divan-ı Hikmet*
D) *Divanü Lügati't-Türk*
E) *Atabetü'l-Hakayık*

Çözüm

7. Edebiyatımızda en önemli yeri kuramcı oluşudur. *Zemzeme* adlı şiir kitabı için kaleme aldığı ön sözde, Menemenli-zade Mehmet Tahir'in *Elhan* adlı şiir kitabını değerlendirmek için yazdığı *Takdir-i Elhan*'da, *Pejmürde*'de ve yeni yetişen gençlerin eserlerine yazdığı takrizlerden oluşan *Takrizat*'ta sanat ve edebiyat üzerine olan görüşlerini ve düşüncelerini genişçe vermeye çalışmıştır. Güzel olan her şeyin şiirin konusu olduğunu söyleyerek şiirin alanını genişletmiştir. *Talim-i Edebiyat* kitabı ve çeşitli yazılarıyla yeni bir şiir anlayışının yerleşerek kökleşmesine çalışmıştır.

Bu parçada sözü edilen sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Muallim Naci
- B) Şemsettin Sami
- C) Ahmet Mithat Efendi
- D) Abdülhak Hamit Tarhan
- E) Recaizade Mahmut Ekrem

8. Aşağıdakilerin hangisi Namık Kemal'in tiyatro türündeki eserlerinden biri değildir?

- A) *Akif Bey*
- B) *Gülnihal*
- C) *Zavallı Çocuk*
- D) *Evrak-ı Perişan*
- E) *Vatan yahut Silistre*

9. Yapıtlarında daha çok hak, adalet, vatan, ahlak gibi temaları işler. İçerik olarak tamamen yeni olan şiirlerinde biçimsel olarak Divan edebiyatına bağlılık görülür. Hece ölçüsüyle denemeler yapmasına rağmen şiirlerinin asıl ölçüsü aruzdur. Tiyatroyu faydalı bir eğlence olarak kabul eder. Tiyatro yapıtlarında romantik dramların etkisi göze çarpar. Tiyatroları teknik yönden yetersizdir. Bunlarda kimi kez günlük konuşma dilini kullanır, kimi kez de süslü bir anlatıma başvurur.

Bu parçada sözü edilen sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Abdülhak Hamit Tarhan
- B) Namık Kemal
- C) Şinasi
- D) Şemsettin Sami
- E) Recaizade Mahmut Ekrem

10. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde Tanzimat Dönemi ile ilgili bilgi yanlışlığı vardır?

- A) Romanları teknik bakımdan kusurludur.
- B) Gazete ve gazetecilik gelişme göstermeye başlamıştır.
- C) Sanatçılar, genel olarak Fransız edebiyatını örnek almıştır.
- D) Toplumunu bilinçlendirmek için edebiyat bir araç olarak görülmüştür.
- E) Batı'dan alınan nazım şekilleri kullanılmıştır.

11. Ali Bey, yirmi bir, yirmi iki yaşlarında, iyi eğitim görmüş, toy bir mirasyedir. Bir gün Çamlıca'da gezerken gördüğü Mahpeyker adlı kadına bir görüşte âşık olur. İkinci karşılaşmada onunla konuşmayı başarır. Mahpeyker düşkün bir kadındır. Ali Bey, bu kadınla düşüp kalkmaya, sefahate ve içkiye başlar. Annesi oğlunu bu tehlikeli yoldan kurtarmak ve eve bağlamak için, Dilaşub adlı güzel ve masum bir cariye satın alır.

Bu parçada özeti verilen yapıt aşağıdakilerden hangisidir?

- A) *İntibah*
- B) *Araba Sevdası*
- C) *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat*
- D) *Sergüzeşt*
- E) *Henüz On Yedi Yaşında*

12. Batılı roman ve hikâye tekniğiyle Türk halk hikâyelerini uzlaştırmaya çalışan sanatçı, halka seslenmeyi ve eserlerinde halkı eğitmeyi amaçlamıştır. Bu nedenle sık sık olayların akışını keserek okuyucuya seslenmiştir. Teknik bir kaygı gütmeyen sanatçı, döneminin en çok okunan yazardır. Halka okuma alışkanlığı kazandırma konusundaki başarısı herkesçe kabul edilir. Genel olarak romantizmin etkisindedir. Hemen her türde eser vermiştir. Halka seslenmeyi amaçladığı için de nispeten daha sade ve yalın bir dil kullanmıştır.

Bu parçada sözü edilen sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Muallim Naci
- B) Namık Kemal
- C) Şinasi
- D) Şemsettin Sami
- E) Ahmet Mithat Efendi



1. Asıl başarısını şairliği ve tiyatroculuğu ile kazanmıştır. “Vatan şairi” olarak bilinir. Şiir ve tiyatronun yanında roman türünde de eserleri vardır. Eleştirmenler romanlarında yüksek bir edebi düzey tutturamadığı görüşünde birleşirler. Tarihsel bir roman yazmıştır. Bu romanda Kırım Şehzadesi Adil Giray’ın yaşadığı aşk serüveni anlatılmıştır.

Aşağıdaki eserlerden hangisi, bu parçada sözü edilen yazara aittir?

- A) *Dürdane Hanım* B) *Müşahedat*
C) *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat* D) *İntibah*
E) *Felatun Bey ile Rakım Efendi*

2. **Aşağıdakilerden hangisi Tanzimat edebiyatının I. dönem özelliklerinden biri değildir?**

- A) Aruz ölçüsünün kullanılmasına karşı çıkılmış, şiirler hece ölçüsüyle yazılmıştır.
B) Batılı sanatçıların ve akımların etkisinde eser verilmiştir.
C) Divan şiirindeki uyak anlayışı devam ettirilmiştir.
D) Edebiyatımıza birçok yeni tür kazandırılmıştır.
E) Dilde sadeleşme yoluna gidilmiş ve bunda kısmen başarılı olunmuştur.

3. **Dil ve içerik özellikleri dikkate alınırsa aşağıdaki dize-lerden hangisinin Tanzimat Edebiyatı Dönemi’ne ait olduğu söylenebilir?**

- A) Görmez hayal-i hâbda dahi ruy-ı matlabım
Ta rûz-ı haşr merdüm-i bahtım günüdedir
B) Ne gam pür-ateş-i hevl olsa da gavga-yı hürriyyet
Kaçar mı merd olan bir can için meydan-ı gayretten
C) Biri biriyle müjgan safları gavgaya girmiştir
Nigâh-ı gamze guya sulh için araya girmiştir
D) Sana kimisi canım kimi cananım deyü söyler
Nesin sen doğru söyle can mısın canan mısın kafir
E) Gülistan görmedik güt kokmadık amma ruhun meyden
Gül-ender-gül gülistan-der-gülistan olduğun gördük

4. Türk edebiyatının, Batı kültür ve medeniyetinin etkisinde yeni bir dönemin başlamasında ---- birinci dereceden etkili olmuştur. Bu dönemin başlamasını sağlayan *Tercüman-ı Ahval* gazetesini çıkarmıştır. Batı şiirinden tercüme yapmıştır. *Şair Evlenmesi* adlı eseri ile Batılı anlamda yerli tiyatronun ilk örneğini vermiştir. *Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi* ile ilk makaleyi yazmıştır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Ziya Paşa B) Şinasi
C) Ahmet Mithat Efendi D) Namık Kemal
E) Şemsettin Sami

5. I. Göz için kafiye anlayışından kulak için kafiye anlayışına geçilmiştir.
II. Hem “toplum için sanat” hem “sanat için sanat” anlayışı ile eser verilmiştir.
III. Şiirde eski nazım şekilleri kullanılmıştır.
IV. Tiyatroya önem verilmiş, bu türde başarılı eserler yazılmıştır.
V. Edebî metinler özel bir gazetede tefrika edilmiştir.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerden hangilerinde Tanzimat edebiyatının birinci dönemi ile ilgili olarak bilgi yanlışlığı vardır?

- A) I. ve II. B) I. ve IV. C) II. ve III.
D) III. ve V. E) IV. ve V.

6. I. Ziya Paşa
II. Namık Kemal
III. Şinasi
IV. Ahmet Mithat Efendi
V. Yusuf Kamil Paşa

Aşağıdaki eserlerden hangisi yukarıdaki sanatçılardan birine ait değildir?

- A) *Kamus-ı Türkî* B) *Harabat*
C) *Müşahedat* D) *Cezmi*
E) *Tercüme-i Telemak*



1. Louis Bergson'a göre "----, içerik ve biçim uygunluğudur. Bu akıma bağlı yazarlar, anlatmak istediklerini eksiksiz, özellikle fazlasız söyleyenlerdir. Onların yazılarında ayrıntılarla ilgili hiçbir öge gerektiğinden farklı ve fazla değildir. Çünkü bütün, her parçada hazırır. Bu tür eserler, zamanının olaylarına bağlı olmadığı için her döneme özgüdür."

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) realizm B) klasisizm C) natüralizm
D) kübizm E) sembolizm

2. ANLATICI

Faust tabii ki aptal değil. Bu üçkâğıtçı şeytanın başka bir niyeti olduğunu düşünür. Bu yüzden koşulunu açıkça söylemesini ister.

MEPHISTO

Bu dünyada senin emrine girmek,

Bir işaretinle durmadan dinlenmeden çalışmak isterim.

Öbür dünyada bir daha buluşursak, Bu kez sen bana yaparsın sana yaptığımı.

FAUST

Öldükten sonra hiçbir şey umurumda değil.

Ben bu dünyada acı çekiyorum.

Bu metinden hareketle Goethe'nin "Faust" adlı oyununu hangi akımın ilkeleri doğrultusunda yazdığı söylenebilir?

- A) Romantizm B) Klasisizm C) Sürrealizm
D) Natüralizm E) Egzistansiyalizm

3. (I) Stendhal, Fransız edebiyatında romantik romandan realist romana geçişi müjdeleyen yazarlardandır. (II) Romantizmin güçlü olduğu bir dönemde yazın yaşamını sürdürür. (III) Buna rağmen sağlam bir üslupla, ince tahlillerle dolu hafif alay taşıyan realist yapıtlar kaleme almıştır. (IV) Onun en tanınmış romanları Kızıl ve Kara ve Parma Manastırı'dır. (V) Cromwel adlı yapıtı da döneminde tiyatro alanında ses getirmiştir.

Bu parçadaki numaralanmış yerlerin hangisinde bilgi yanlışı vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

4. I. Gözlem ve deney vazgeçilmez iki unsurdur.
II. Şiirde ahenk ve musiki çok önemlidir.
III. Duygu, düşünceye göre daha geri plandadır.
IV. Önemli olan gerçek değil, gerçeğin insanda uyandırdığı izlenimdir.

V. İletiler sembollerle ve kapalı olarak verilir.

Numaralanmış cümlelerden hangi ikisi "sembolizm" in ilkeleri arasında yer almaz?

- A) I. ve II. B) I. ve III. C) II. ve V.
D) III. ve V. E) IV. ve V.

5. (I) Klasisizm akımının sanatçıları, gerçeğin ve doğrunun ancak akılla bulunabileceğini ileri sürmüşlerdir. (II) Her alanda aklın üstünlük ve kılavuzluğunu savunmuşlardır. (III) Aşk, kin, sevinç, keder gibi bütün tutkuların akıl aracılığıyla iyi kullanılmasının sağlanması; aşırılıklardan sakınmak için tutkulara akıl gücü ile yön verilmesini amaç edinmişlerdir. (IV) İnsanın duygu ve düşüncelerinin hiç değişmeyen yanlarını ele almışlardır. (V) Determinizm anlayışını romana ve öyküye uygulamışlardır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

6. Batı edebiyatında ortaya çıkan akımlar bütün dünya edebiyatını etkilemiştir. Türk edebiyatına bu akımların çeşitli düzeylerde etkileri olmuştur. Örneğin Türk edebiyatında ---- sembolizm akımından etkilenerek yapıt vermişlerdir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdaki sanatçılardan hangileri getirilebilir?

- A) Cahit Sıtkı Tarancı – Turgut Uyar
B) Nabizade Nazım – Şemsettin Sami
C) Ahmet Haşim – Cenap Şahabettin
D) Ahmet Kutsi Tecer – Nazım Hikmet
E) Namık Kemal – Abdülhak Hamit Tarhan

7. BASAMAK



7.

I. Fütürizm	• Romantik şiir anlayışına tepki olarak
II. Sürrealizm	19. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkmıştır.
III. Dadaizm	• Toplum büyük bir laboratuvar, insan deney konusu, sanatçı da bilgin sayıldı.
IV. Parnasizm	• Bu akımın temsilcileri, akıl ve mantığı
V. Natüralizm	değersiz bulmuş, insanı bilinçaltının yönlendirdiğini savunmuşlardır.

Yukarıdaki edebiyat akımları ile özellikleri eşleştirdiğinde hangi iki akım dışta kalır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) III ve IV E) IV ve V

8. Metinlerde buluştuk kopkoyu deyimlerde,
Koşut ve eş zamanlı okuduk kimi kitapları;
O arada iki de defterimiz oldu,
Biri babasına daha çok benziyor.
Bir türlü kotarılamayan uğraş,
C harfini daha yeni dönmüşüz;
Gözlerimizde İbni Sina bozukluğu,
Dostumuzsa, Bodrum'da, dönmez geri.

Bu dizelerin içerik ve biçim özelliklerine göre Cemal Süreya aşağıdaki akımlardan hangisiyle ilişkilendirilebilir?

- A) Natüralizm B) Klasisizm C) Sürrealizm
D) Dadaizm E) Parnasizm

9. "Eserlerimizde doğayı ve yaşamı hayal ve şiirle süslemesizin, nesnel biçimde, neyse o şekilde anlatmamız gerekir. Yazar, her şeyden önce dünyayı olduğu gibi anlatmaya çalışmalıdır."

Takipçisi olduğu akımın özelliklerini bu sözlerle ifade eden Alfred de Musset'in aşağıdaki akımlardan hangisine bağlı olduğu söylenebilir?

AAA

- A) Realizm B) Sürrealizm C) Sürrealizm
D) Klasisizm E) Romantizm

10. Aiskyhlos'tan sonra en büyük trajedi yazarı olan sanatçı, çok sayıda trajedi yazmakla birlikte bunlardan yedi tane si günümüze ulaşabilmiştir. Bu sanatçı, trajediyi geliştirmiş ve oyuncu sayısını üçe, korodaki şarkıcıların sayısını on ikiden on beşe çıkarmıştır. Trajedilerinde gerçekten çok, ideali yani olması gerekeni anlatmak için uğraş vermiştir. Eserlerini baştan sonra merak duygusu yüklemiş, boyalarla dekorları geliştirmiş, trajediye Frigyalıların müziğini getirmiş, sahnede değişiklikler yapmıştır. Yapıtlarında insanların alın yazılarıyla mücadelelerini ele almıştır. Bu sanatçının önemli yapıtları arasında *Elektra*, *Trakhisli Kadınlar*, *Antigone* ve *Alas* sayılabilir.

Bu parçada sözü edilen Antik Yunan Dönemi trajedi yazarı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sappho B) Sokrates C) Sophokles
D) Aristoteles E) Euripides

11. Aşağıdaki akımlardan hangisi sadece şiir alanında görülür?

- A) Klasisizm B) Romantizm C) Natüralizm
D) Realizm E) Parnasizm

12. ---, ruhlardaki farklılık, heyecan ve coşkunluğun bir gösteresidir. Çünkü bu akımla birlikte klasisizmin katı kuralları yıkılmış, yazarlar ve şairler yapıtlarında coşkun duygularını ve ruh hâllerini istedikleri şekilde yansıtmaya olanağına kavuşmuşlardır. Bu akımın öncüsü sayılan ---, hayatı boyunca çektiği acı ve sıkıntılarını belli kurallara bağlı kalarak anlatmak yerine içinden geldiği gibi anlatmayı tercih etmiş ve bu yolla klasisizmin "akılcı ve mantıkçı" kurallarını yıkmıştır. O, özellikle "*İtiraflar*" ve "*Julie ya da yeni Heloise*" adlı romanlarında tutku ve heyecanlarını aşırı bir taşkınlık içinde dile getirmiştir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Romantizm - Jean Jacques Rousseau
B) Sürrealizm - Charles Montesquieu
C) Parnasizm - Teophile Gautier
D) Natüralizm - John Steinbeck
E) Realizm - Dostoyevski



1. Millî Edebiyat romancıları kendilerini, dönemini yansıtmakla görevlendirmiş olup bu dönemde yaşanan siyasi olayları ve halkın kurtuluş mücadelesini anlatmışlardır. Millî Edebiyat Dönemi'nde ---- kişiliği, kültürü, Mustafa Kemal'e yakınlığı, kadın kahramanları, Doğu-Batı kültürleri karşısında takinacağımız tavrı araştırmasıyla dikkati çeker. ----, Tanzimat'tan itibaren Türk toplumun geçirdiği değişimleri, bunların getirdiği sosyal konuları, aydın-halk ilişkilerini işler. ---- Anadolu'yu, yerli hayatımızı romana geniş çapta sokması, tasvir ve tahlilciliği, özellikle kendisine büyük bir ün kazandıran *Çalılıkuşu*'nda çizdiği öğretmen tipi, ayrıca batıl inançlar, din ve Batılılaşma üzerine geliştirdiği görüşleri ile öne çıkmıştır. ---- gözlem yeteneği, sade ve akıcı üslubu, betimlemedeki ustalığı, mizahi görüş yeteneğiyle tanınır.

Aşağıdaki yazarlardan hangisi, bu parçada boş bırakılan yerlerden herhangi birine getirilemez?

- A) Reşat Nuri Güntekin B) Refik Halit Karay
C) Halide Edip Adivar D) Aka Gündüz
E) Yakup Kadri Karaosmanoğlu

2. I. Halide Edip Adivar, ---- romanında Doğu ile Batı arasındaki birleşimi Rabia ile Peregrini aşkı çevresinde irdelemektedir. Batı'yı temsil eden Peregrini ile mistik Doğu'yu temsil eden Rabia'nın evlendirilmesi de bu birleşimi bir bakıma gerçekleştirmektedir.

II. Reşat Nuri Güntekin ---- adlı yapıtını, mektup-roman türünde kaleme almıştır. Mektup türünün edebiyatla olan ilişkisi insanın, duygu ve düşüncelerini kurgu bakımından daha farklı biçimlerde ifade etme isteğinden ortaya çıkar. Bu duygu ve düşünceleri daha içten bir biçimde okura yansıtmak isteyen anlatıcı, Sara ve Ziya adlı iki kişinin yazdığı mektupları, iki bölüm hâlinde vererek olay örgüsünü kurgular.

Bu parçalarda boş bırakılmış yerlere sırasıyla aşağıda verilenlerden hangisi getirilmelidir?

- A) *Tatarcık - Gizli El*
B) *Handan - Yeşil Gece*
C) *Seviye Talip - Eski Hastalık*
D) *Yeni Turan - Dudaktan Kalbe*
E) *Sinekli Bakkal - Bir Kadın Düşmanı*

3. 1928 yılında yayımlanan bu romanda, çalışkan, başarılı fakat zaaf gösterenlere karşı acımasız olan Zehra Öğretmen ile babası Mürşit'in bakış açılarından dramatik yaşam öyküleri anlatılmaktadır. Yazar, Cumhuriyet öncesinde yeni mezun, idealist genç bir mülkiyelinin iş ve sosyal yaşamdaki çatışmalarını ve uyumsuz ilişkilerini anlatırken dönemin memuriyet yaşamına, köhne yapısına ait önemli ipuçları da vermektedir.

Bu parçada sözü edilen roman aşağıdakilerden hangisidir?

- A) *Çalılıkuşu* B) *Yaban*
C) *Acımak* D) *Yaprak Dökümü*
E) *Bir Kadın Düşmanı*

4. Bir araştırmacı olarak Millî Mücadele Dönemi İstanbul'unu anlatan birçok yapıt okudum. İtiraf etmeliyim ki İstanbul'un ahlaki bozukluklarının ele alındığı, Kaptan Jackson Read, Leyla ve Necdet arasındaki ilişki üzerine kurulu bu romandan fazlasıyla etkilendim. Yazar, romanda İngiliz subaylarına kendisini beğendirmeye çalışan yozlaşmış tiplerden Leyla ve Nermin ile ilgili bir gözlemini naklederken yozlaşmanın boyutlarına dikkat çeker. Ulusal duyarlılığı bakımından romanın tek olumlu karakteri olan Necdet, bir gün bindiği tramvayda kendisine yer arayan, iki bacağını cephede bırakmış bir askerın eline basarak onu aşağılayan, yozlaşmış iki Türk kızının ve kendilerine eşlik eden İngiliz subayının davranışları karşısında kendi kimliğinin farkına varır ve gözyaşlarını içine akıtır. Yazar, aşırı bir İngiliz hayranı olan Leyla ve ailesi ile ilgili pek çok anekdot sunarak dönemin ahlaki bakımdan ne ölçüde yozlaştığını çarpıcı sahneler aracılığıyla vermeye çalışır. Söz gelişi Leyla, nişanlısı Necdet'ten çok, İngiliz komutan Captain Jackson Read'dan hoşlanır. Onun yakınında bulunmak, iltifatlarına nail olmak için elinden geleni yapar. Bu ailede İngilizlere olan hayranlık o kadar ileri düzeydedir ki Anadolu'dan gelen zafer haberleri dahi ihtiyatla karşılanır. Yazık, hem de ne yazık!

Bu parçada araştırmacının sözünü ettiği roman aşağıdakilerden hangisidir?

- A) *Kiralık Konak* B) *Hüküm Gecesi*
C) *Sodom ve Gomora* D) *Yezid'in Kızı*
E) *Ateşten Gömlek*



5. Bu topraklar ecdadımın ocağı
Evim, köyüm hep bu yerin bucağı
İşte vatan, işte Tanrı kucağı
Ata yurdun, evlat bozmaz, giderim
Tanrım şahit, duracağım sözümde
Milletimin sevgileri özümde
Vatanımdan başka şey yok gözümde
Yâr yatağın düşman almaz, giderim

Bu dizelerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Millî Edebiyat akımının zihniyetini yansıtmaktadır.
B) Coşkulu bir söyleyişi benimsenmiştir.
C) Ahenk unsurlarından yararlanılmıştır.
D) Vatan sevgisi teması işlenmiştir.
E) Ağır ve süslü bir dili vardır.

6. **Aşağıdaki açıklamalardan hangisi ayraç içinde verilen sanatçıyla ilgili değildir?**

- A) Üretken bir yazar olan sanatçı roman, hikâye oyun türlerinde yapıtlar vermiştir. Çoğu eserinde yakın çevresinden seçtiği tiplere yer vermiştir. Bu sanatçının romanları belli bir tez üzerine kurulduğu için ileti içerir. (Aka Gündüz)
B) Pek çok roman ve hikâye yazmıştır. *Nur Baba* romanında İslamiyet'i Avrupa içlerine kadar taşıyan fakat zamanla yozlaşan dergâh, tekke ve zaviyeleri ele almıştır. (Refik Halit Karay)
C) Millî Mücadele Hareketi'nin içinde yer almış. Bu mücadeleyi pek çok yapıtında işlemiştir. Romanlarında güçlü kadın kahramanları öne çıkarmıştır. Kimi romanları İngilizce yazmış, daha sonra Türkçeye çevirmiştir. (Halide Edip Adıvar)
D) Türk Toplumunun Tanzimat'tan Atatürk Türkiye'si Dönemi'ne kadar yaşamını yapıtlarında başarıyla işlemiştir. Doğu-Batı, eski-yeni çatışması sanatçının en çok işlediği konular arasındadır. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)
E) Roman, hikâye, gezi, tiyatro gibi türlerde yapıtlar vermekle birlikte romanları ile ön plana çıkmıştır. Özellikle *Çalılıkuşu* romanı yazara yaygın bir şöhret kazandırmıştır. (Reşat Nuri Güntekin)

7. ---- birçok eserinde, romantizmin genel kaideleri içerisinde yer alan esere müdahale etme ve okuru bilgilendirme alışkanlığından bir türlü vazgeçemez. Söz gelişi, *Cadı* isimli eserinde mezarlığa gidilir. Romancı, cadı kavramından esinlenerek "Eğer ölüler dirilseydi" diye yeni bir konu açar. Kence yüksek felsefesini, biraz da komedi karıştırarak, dile getirir. Sonra konuyu ruh konusuna/sorununa taşır. Eski-nin çetrefilli akıl yürütme yöntemleriyle alay etmek ve eski inançları okurun gözünde muamma hâline getirmek için devrine göre kültürlü sayılabilecek kahramanları Naşit Nefi Bey ve karısı Şükriye Hanım'ın akıllarını yorar.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Hüseyin Rahmi Gürpınar B) Refik Halit Karay
C) Ahmet Rasim D) E. Hazım Tepeyran
E) Ahmet Hikmet Müftüoğlu

8. En tanınmış romanı olan *Sinekli Bakkal*, yazarlığında olgunluk dönemini gösterir. Bu romanda Sinekli Bakkal Mahallesi'nde yaşayan insanlar, aydınlar ve saray çevresi gibi II. Abdülhamit Dönemi'nin farklı toplum kesimleri canlandırılır. Doğu-Batı sentezi işlenir.

Bu parçada sözü edilen romanın yazarı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aka Gündüz B) Refik Halit Karay
C) Halide Edip Adıvar D) Reşat Nuri Güntekin
E) Yakup Kadri Karaosmanoğlu

9. Şiir yazmaya Baytar Mektebinde başlamıştır. 1908'den itibaren aruz ölçüsü kullanarak manzum hikâyeler yazmıştır. Hikâyelerinde halkın dert ve sıkıntılarını anlatmıştır. Balkan Savaşı yıllarından itibaren destansı şiirler yazmaya başlamıştır. Bunlar arasında en çok bilinenler *Çanakkale Şehitlerine* başlıklı şiir ile Bursa'nın işgali üzerine yazdığı ---- adlı şiirdir.

Bu parçada boş bırakılan yere hangi şiir adı getirilmelidir?

- A) *Kızıl Elma* B) *Bülbül*
C) *Ordunun Destanı* D) *Zafer Yolunda*
E) *Ey Türk Uyan*